

RAPPORT
Archeologisch bureauonderzoek
Fietstracé Heerdstraat te Sint Joost

Opdrachtgever

Kragten
Schoolstraat 8
6049 BN Herten

Projectnummer

Aeres Milieu projectnummer AM17324

Status rapport

Concept

Autorisatie

Opsteller rapport:	paraaf	datum
Drs. D. Hagens		11 oktober 2017
Autorisatie:	paraaf	datum
Ing. T.K.P.G. Thijssen		11 oktober 2017
Vrijgave:	paraaf	datum
Drs. ing. N.J.W. van der Feest		11 oktober 2017

Contactgegevens

Aeres Milieu B.V.
Postbus 1015
6040 KA ROERMOND
(t) 0475 – 320 000
e-mail: info@aeres-milieu.nl
www.aeres-milieu.nl

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	3
1. INLEIDING	5
2. WERKWIJZE	7
2.1 Inleiding.....	7
3. BUREAUONDERZOEK	8
3.1 Landschappelijke situatie – geomorfologie.....	8
3.2 Landschappelijke situatie – bodem.....	9
3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht.....	10
3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden.....	10
3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch materiaal.....	11
4. VERWACHTINGSMODEL	14
5. AANBEVELINGEN	16
LITERATUURLIJST	17

Bijlagen:

1	Topografische overzichtskaart
2	Overzicht aanwezige onderzoeken, vindplaatsen en monumenten
3	Overzicht gemeentelijke archeologische beleidskaart
4	Overzicht geomorfologische kaart
5	Overzicht bodemkaart
6	Overzicht AHN

SAMENVATTING

De jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen. Bij voorkeur bevonden deze zich in de buurt van open water. Water was belangrijk voor drinkwater en nabij water heerste ook een grotere biodiversiteit, wat de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel vergemakkelijkt.

Het plangebied ligt binnen een zone waar grotendeels vlakke en golvende dalvlakteterrassen voorkomen, al dan niet bedekt met dekzand. Het westelijke deel ligt op een dekzandrug die wordt geflankeerd door het dal van de Vulensbeek en het hele oostelijke deel ligt binnen een zone van landduinen. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) zijn met name de dekzandrug en de landduinen als hooggelegen zones duidelijk te herkennen. De golvende dalvlakteterrassen liggen eveneens hoger in het landschap. De landduinen hebben haar huidige vorm gekregen gedurende het Boreaal (mesolithicum). De jager-verzamelaars zullen de voorkeur hebben gegeven aan de flanken van hoger gelegen zones en in de nabijheid van water en ter plaatse van de randen nabij de laagten. Uit het grote aantal vuursteenvindplaatsen uit het mesolithicum als het neolithicum blijkt dat voornamelijk de flanken van de duinen, de dekzandruggen en de golvende dalvlakteterrassen direct bij de dalen aantrekkelijke vestigingslocaties waren. Daarom geldt voor het hele plangebied een middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en een hoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen en nederzettingenresten uit het mesolithicum en het vroeg-neolithicum. Resten uit de periode laat-paleolithicum tot en met het vroeg-neolithicum worden vanaf het maaiveld verwacht, eventueel onder een eerdlaag tot in de C-horizont. Resten kunnen bestaan uit bewoningssporen, vuurstenen artefacten, haardkuilen of resten van tijdelijke kampementen.

Vanaf het neolithicum ontstaan de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door sedentaire samenlevingen. Geleidelijk stapte de mens over naar landbouw en veeteelt. De nederzettingen worden gekenmerkt door permanente woningen die soms diep in de grond gefundeerd waren. Voor de watervoorziening werden waterputten gegraven. Vanaf het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen heeft men nog steeds een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden.

De grotendeels hoge ligging van het plangebied is in beginsel een aantrekkelijke vestigingslocatie, al zullen landbouwers vanwege de droge omstandigheden van de duinen eerder voor locaties hebben gekozen met betere, waterdoorlatende bodemomstandigheden. In de directe omgeving zijn enkele vindplaatsen bekend uit het midden- en laat-neolithicum, bronstijd en ijzertijd. Ook zijn vindplaatsen uit de Romeinse periode bekend aan de Vlootbeek. Om deze redenen geldt voor het plangebied een middelhoge verwachting voor nederzettingenresten uit de periode midden-neolithicum tot en met de Romeinse periode. Resten worden vanaf het maaiveld verwacht, in de eventueel aanwezige eerdlaag tot in de C-horizont en kunnen bestaan uit een cultuurlaag, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen/vaatwerk.

Het plangebied ligt aan de Heerdstraat. Deze straat vormt een verbindingsweg tussen de van oorsprong laatmiddeleeuwse kernen van Sint Joost en het noordoostelijk gelegen stadje Montfort en liep door een moerassige zone. Uit historische kaarten blijkt dan ook dat het plangebied de broekgronden doorkruist, bestaande uit heidegronden met vennen. Het westelijke deel van het plangebied ligt binnen de bouwlandvelden gelegen rondom Sint Joost. Met uitzondering van dit deel is geen oude bebouwing aanwezig aan de Heerdstraat. De broekgronden worden vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw in ontginning gebracht. Veel percelen worden beplant met bos. Vanaf omstreeks 1950 worden grote delen ook als bouwland in gebruik genomen. Sporadisch is bebouwing aanwezig in het westelijke deel van de Heerdstraat. Op basis van deze gegevens geldt voor het plangebied een lage verwachting voor de periode vroege middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd. Eventueel aanwezige resten worden verwacht vanaf het maaiveld.

Op basis van de middelhoge en hoge verwachting voor het hele plangebied wordt geadviseerd om het verwachtingsmodel te toetsen middels een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek.

Het doel van een verkennend booronderzoek is om de bodemopbouw in kaart te brengen en daarmee het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek te toetsen. Hierbij zal worden nagegaan of en in hoeverre het bodemprofiel nog intact is en of op grotere diepte nog archeologische niveaus aanwezig zouden kunnen zijn.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectnummer	: AM17324
OM-nummer	: 4565511100
Soort onderzoek	: Bureauonderzoek
Adres onderzoekslocatie	: Fietstracé Heerdstraat te St Joost
Toponiem	: Heerdstraat
Gemeente	: Echt-Susteren
Provincie	: Limburg
Kadastrale registratie	: Divers
Coördinaten	: centrum 192.452; 346.907
	West 191.131; 347.061
	Oost 194.051; 347.214
Oppervlakte	: Lengte circa 3,0 km
Huidige locatie gebruik	: Onverharde berm
Aanleiding onderzoek	: Aanleg fietstracé
Opdrachtgever	: Kragten
Bevoegde overheid	: Gemeente Echt-Susteren
Opslag documentatie en materiaal	: Noordhoven 4 te Roermond tot deponering bij het Provinciaal Depot voor Bodemvondsten Limburg
Datum uitvoering	: Oktober 2017

1. INLEIDING

In opdracht van Kragten heeft Aeres Milieu een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie:

Adres onderzoekslocatie	: Fietstracé Heerdstraat te St Joost
Gemeente	: Echt-Susteren
Oppervlakte	: lengte circa 3,0 km
Huidig perceelsgebruik	: Onverharde berm/groenstrook
Toekomstig perceelgebruik	: Fietspad

Dit archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de richtlijnen van de BRL SIKB 4000, KNA 4.0. Het onderzoek bestaat uit een bureauonderzoek naar de historie en de archeologische waarde van de onderzoekslocatie.

Aanleiding

De aanleiding voor het laten uitvoeren van dit bureauonderzoek betreft de voorgenomen aanleg van een fietspad direct ten zuiden van de Heerdstraat (bijlage 1 en figuur 1).

De diepte van de toekomstige verstoring is niet bekend, maar zal naar verwachting tenminste 0,5 meter –mv reiken. De breedte van het te realiseren fietspad zal inclusief wegcunet circa 15 meter vanaf de Heerdstraat bedragen.

Het plangebied ligt op de archeologische beleidskaart van de gemeente Echt-Susteren in een zone met verschillende archeologische verwachtingen (bijlage 3). Het merendeel van het tracé ligt in een zone met een hoge archeologische verwachting (het zij droge gebieden, het zij natte gebieden). Twee delen van het tracé liggen echter in een zone met een lage verwachting. Dit betreft een totale lengte van 600 meter. Met uitzondering van deze 600 meter geldt een onderzoeksgrens bij ingrepen dieper dan 40 centimeter –mv en een oppervlakte van 2.500 m². Middels deze kaart heeft de gemeente aangegeven dat archeologisch onderzoek noodzakelijk is, met uitzondering van de zones met een lage verwachting.¹

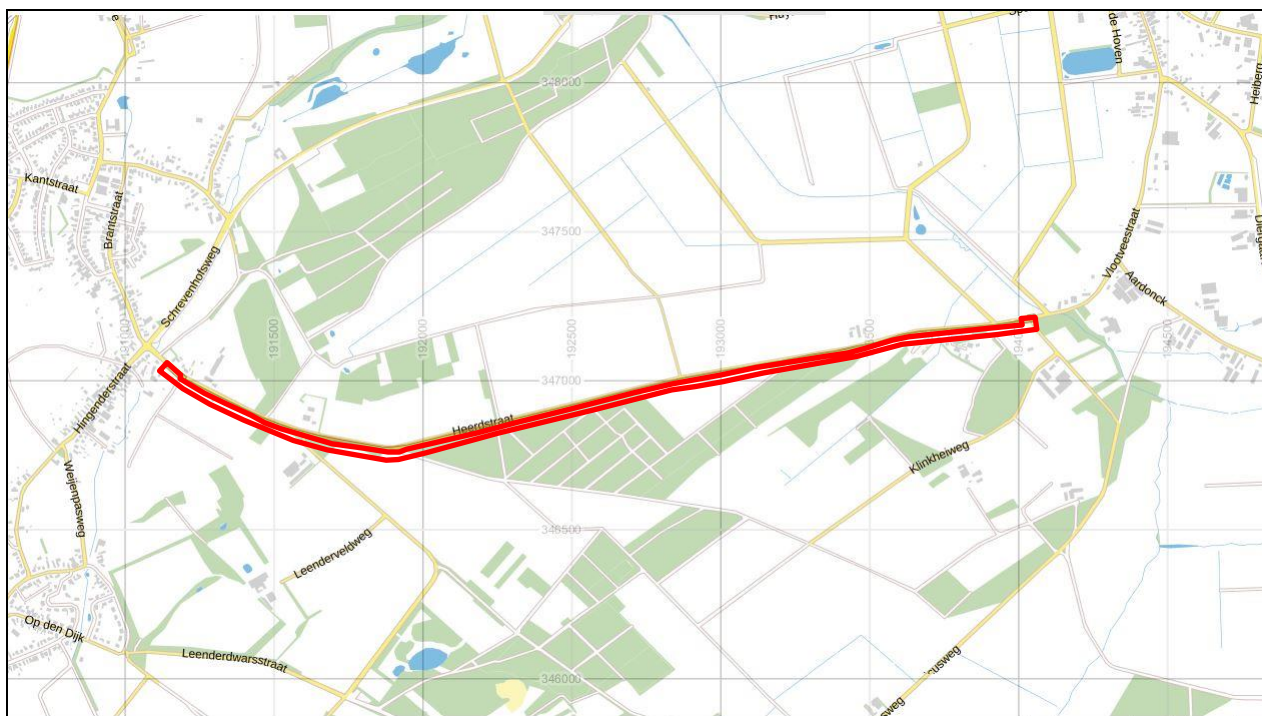
Doel

Het doel van het archeologisch bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerd verwachtingsmodel voor de locatie. Dit verwachtingsmodel wordt op basis van historische kaarten en bekende landschappelijke en archeologische gegevens gevormd. Dit verwachtingsmodel zal vervolgens leiden tot een aanbeveling over het behoud in-situ of eventueel vervolgonderzoek. Voor het plangebied is tevens gekeken naar de best toepasbare methode voor een eventueel vervolgonderzoek.

Plangebied

Het plangebied betreft een tracé direct ten zuiden van de huidige Heerdstraat. Het tracé begint in het westen ter hoogte van de Heerdstraat 57. In het oosten eindigt het tracé ter hoogte van de splitsing van de Heerdstraat met de Dominicusweg. Momenteel is het plangebied in gebruik als onverharde berm/groenstrook.

1 RAAP 2010, kaartbijlage I-1 Archeologische Verwachtings- en Beleidsadvieskaart (RAAP rapport 1951).

Figuur 1: Het tracé van de Heerdstraat op de topografische kaart, aangegeven met het rode kader (Bron: www.archis.cultureelerfgoed.nl).

2. WERKWIJZE

2.1 Inleiding

Bij het uitvoeren van het bureauonderzoek is gebruik gemaakt van verschillende bronnen. Deze bronnen geven inzicht in bekende, of te verwachten archeologische resten binnen het onderzoeksgebied. Daarnaast zijn deze bronnen van belang voor het opstellen van de landschapsgenese.

Archeologische bronnen

- Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)
- Cultuurhistorische Waardenkaart (CHW)
- Archeologische Monumentenkaart (AMK)
- Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS II)
- Archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Echt-Susteren
- Specifieke lokale informatie

Bodem- en geomorfologische kaarten

- Bodemkaart (Alterra)
- Geomorfologische kaart
- Actuele Hoogtekaart van Nederland (AHN2)

Historische kaarten

- Tranchotkaart (1800-1811)
- Historisch minutenplan (1800-1832)
- Historische topografische en militaire kaarten (1830 tot 1978)
- Moderne topografische kaart (2005)

De bovenstaande bronnen worden aangevuld door mogelijke informatie afkomstig van lokale archeologische verenigingen en werkgroepen. Ook is gebruik gemaakt van provinciale en gemeentelijke websites, databases en andere lokale en regionale literatuur. De overige aanvullende informatie is terug te vinden in de literatuurlijst.

3. BUREAUONDERZOEK

3.1 Landschappelijke situatie - geomorfologie

Het plangebied ligt in het Limburgse terrassenlandschap, dat gelegen is rondom het Maasdal. Het terrassenlandschap is ontstaan door een combinatie van tektoniek en als gevolg van klimaatsveranderingen. Door de tektonische opheffing van het gebied sneed de Maas zich steeds dieper in. De invloed van klimaatveranderingen zijn belangrijk geweest voor de vorming van het landschap. Voornamelijk tijdens interglacialen was sprake van insnijding van de meanderende rivieren en tijdens glacialen was sprake van accumulatie. Door deze afwisselingen en door de tektonische opheffingen ontstonden de terrassen in het Maasdal. Hierbij bevonden de oudste terrassen zich op de hoogste niveaus. De rivieren sneden zich gedurende de tijd steeds dieper in, waarbij zich op een steeds lager niveau terrassen hebben gevormd.² Deze Maasterrassen kunnen worden onderverdeeld in het Laag Terras, het Midden Terras en het Hoog Terras. De Maasafzettingen bestaan uit enkele meters tot een tiental meters dikke pakketten grof zand en grind behorend tot de Formatie van Beegden.³

Rondom het plangebied zijn de terrasniveaus van jongere datum. Ter plaatse van deze dalvlakteterrassen zijn soms bedekt met dekzand of hebben zich rivierduinen gevormd. Het plangebied ligt op het terras van Eisdën-Lanklaar. Dit terras werd gedurende het Saalien gevormd (225.000 tot 130.000 BP). In het Saalien werd door de Maas sediment afgezet. In deze periode had de rivier de Maas een meanderend karakter en werd dit sediment afgezet in de dalvlakten tussen de terrassen. Door insnijdingen van de Maas ontstond een terrasrand tussen het al gevormde terras van Eisdën-Lanklaar en de dalvlakte. Het terras kwam buiten de invloedssfeer van de Maas te liggen. Op het terras is bij hoge waterstanden later leem afgezet. Langs de terrasranden zijn vaak restgeulen te herkennen, zoals enkele kilometers ten oosten van Montfort. De oude Maasgeulen werden later gebruikt door kleine rivieren en beken als afwateringszones. Direct ten westen en ook in het westelijke deel van het plangebied zijn dergelijke geulen aanwezig. Hier stroomt de Vulensbeek.

Tijdens het Laat Pleistoceen vonden zandverstuivingen plaats doordat de vegetatie grotendeels verdwenen was. Dit gebeurde voornamelijk tijdens de koude en droge perioden. In deze periode werd eolisch zand afgezet op de rivierterrassen.⁴ Door dit dekzand en rivierzand ontstonden tijdens het Late Dryas stuifzand- (duinen) en dekzandruggen die zuidwest-noordoost georiënteerd zijn. Het dekzand wordt gerekend tot het Laagpakket van Wierden en de rivierduinen worden gerekend tot het Laagpakket van Delwijnen. Beiden zijn onderdeel van de Formatie van Bostel. Op de Geologische overzichtskaart van Nederland staan deze duinen aangegeven met de code Bx4.⁵ De hoge, paraboolvormige landduinen (rivierduinen) zijn in het gebied tussen Sint Joost en Montfort duidelijk te herkennen, zoals ook in het oostelijke deel van het plangebied (bijlage 4, code 4L8). In het landschap zijn deze goed herkenbaar, aangezien ze vaak in gebruik zijn als bos, zoals het oostelijke deel en ten noordwesten, zuiden en zuidoosten van het plangebied. Op de plaatsen waar het zand was weggewaaid, werden soms diepe uitblazingsbekkens in het landschap gevormd.⁶

In het Holoceen (vanaf circa 11.755 jaar geleden) werd het klimaat warmer en vochtiger. Het landschap is door geologische processen weinig meer veranderd. Door de gevormde vegetatie kwam geleidelijk een eind aan de zandverstuivingen, waardoor het huidige landschap ontstond. Het dekzand werd door de toenemende vegetatie vastgelegd en de beken sneden zich in. Hierbij volgden ze de natuurlijke laagten, zoals de eerder gevormde dalen.

Op de geomorfologische kaart ligt het westelijke deel van plangebied op een dekzandrug (bijlage 4, code 4K14) die aan zowel de west- als de oostzijde wordt geflankeerd door dalen. Het oostelijk gelegen dal doorkruist het plangebied en staat aangegeven als een dalvormige laagte zonder veen (bijlage 4, code 2R2). Het centrale, grootste deel van het plangebied ligt binnen een dalvlakteterras (code 4E9) dat vlak is (code 4E10), dan wel zwak golvend (code 4E11).

² Berendsen 2008, 133.

³ Berendsen 2008, 136.

⁴ Verhoeven, Ellenkamp en Keijers 2010, Deelrapport II: Landschap en archeologie, 13 (RAAP rapport 1951).

⁵ www.dinoloket.nl

⁶ Verhoeven, Ellenkamp en Keijers 2010, Deelrapport II: Landschap en archeologie, 17 (RAAP rapport 1951).

Het oostelijke deel van het plangebied ligt binnen een zone van lage landduinen met bijbehorende vlakten en laagten (code 4L8) en het uiterste oostelijke deel eveneens in een dalvlakteterras.

Op het kaartbeeld van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN, bijlage 6)⁷ zijn zowel de dekzandruggen ter plaatse van het westelijke deel als de lage landduinen in het oostelijke deel als hooggelegen zones te herkennen. Ook is te zien dat de dalvlakteterrassen een veelal golvend karakter hebben. De dalen zijn duidelijk als laaggelegen geulen te herkennen evenals de laagte zonder randwal (uitblazingsbekkens ofwel uitgestoven vlakten) (bijlage 4, code 4N5) die ten noorden van het plangebied ligt.

3.2 Landschappelijke situatie - bodem

Volgens de bodemkaart (bijlage 5) komen binnen het plangebied verschillende bodemtypen voor. In het westelijke deel, ter plaatse van de dekzandrug, komen holtpodzolgronden in lemig fijn zand voor (bijlage 5, code Y23). In de centrale delen komen gooreerdgronden in lemig fijn zand (code pZn23) en veldpodzolgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand (code Hn21) voor. De zone ter plaatse van de lage landduinen en ook ter plaatse van de hooggelegen dalvlakteterrassen worden gekenmerkt door vorstvaaggronden in leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zb21). In het uiterste oostelijke deel van het plangebied worden gooreerdgronden in leemarm en zwak lemig fijn zand verwacht (code pZn21).⁸

Bij podzolgronden is sprake van podzolering. Tijdens dit natuurlijke proces worden door infiltrerend regenwater kleine deeltjes ijzer, aluminium en lutum uitgespoeld. Dit wordt uitloging genoemd. Deze deeltjes worden door het water naar beneden getransporteerd, waar inspoeling plaatsvindt.

Holtpodzolgronden zijn gronden die zijn ontstaan op relatief mineraalrijke en zandige bodems. Ze worden gekenmerkt door een bruine tot donkerbruine B-horizont die is ontstaan als gevolg van biologische activiteit en door interne vertering. In de regio zijn vaak enkeerdgronden ontwikkeld op holtpodzolgronden.⁹

Veldpodzolgronden komen veel voor binnen zandgronden. Deze gronden bestaan uit een donkere, humeuze bovengrond, de Ap-horizont. Deze is circa 25 cm dik. Hieronder bevindt zich een E-horizont die lichtgrijs van kleur is. Dit is de uitspoelingshorizont.¹⁰ Hieronder ligt de bruingekleurde B-horizont (de inspoelingshorizont) die bruin van kleur is en geleidelijk in de C-horizont overgaat.¹¹ De oorspronkelijke A-, E- en/of B-horizont kan mogelijk als gevolg van bodemverwerking (ploegen) niet meer intact zijn.¹²

Gooreerdgronden zijn laaggelegen gronden met een relatief hoge grondwaterstand. De naam *goor* verwijst naar stilstaand in plaats van naar stromend water, hetgeen kenmerkend is voor deze gronden. Gooreerdgronden komen vaak voor in bovenlopen van beekdalen en in zones waar de B-horizont zwak is ontwikkeld of als gevolg van ploegen in de bouwvoor is opgenomen. Deze gronden hebben een duidelijk zwarte bovengrond (minerale eerdlaag) direct onder de A-horizont. Door het zuurstofarme milieu is de productie van organisch materiaal hoger dan de afbraak, waardoor in de loop van de tijd een eerdlaag ontstaat. Deze eerdlaag is vanwege de lage ligging en natte situatie onder natuurlijke omstandigheden ontstaan en is niet beïnvloed door menselijk handelen. Deze eerdlaag ligt direct op de C-horizont. De eerdlaag is 30-50 cm dik.

Bij vaaggronden heeft zodoende nog weinig bodemvorming plaatsgevonden, omdat het sediment jong is. Vorstvaaggronden komen voor op rivierduinen waar het stuifzand al langere tijd gestabiliseerd is, zoals aan de rand van het Maasdal. Door de droge omstandigheden, de arme vegetatie en mogelijk ook door de continue verstuivingen is de bodemvorming hier een traag proces. Vorstvaaggronden hebben een circa 25 cm dikke homogene bovengrond. Daaronder ligt een bruine, zwak ontwikkelde en/of zeer dunne moderpodzol B-horizont. Deze min of meer homogene verbruiningslaag is ontstaan door de voortdurende omwerking als gevolg van een hoge biologische activiteit in de bodem. Soms is het bovenste deel van de B-horizont door ploegwerkzaamheden in de Ap-horizont opgenomen. Hierdoor is slechts een dunne, geelbruine laag overgebleven. Na een geleidelijk overgang begint op 35-50 cm diepte de licht geelbruin gekleurde C-horizont.¹³ De op de bodemkaart als vorstvaaggronden geïnterpreteerde bodems zijn in de regio in veel gevallen in werkelijkheid lichtgekleurde esdekken.

⁷ www.arcgis.com

⁸ Alterra 2009, kaartblad 60 Oost; www.zoeken.cultureelerfgoed.nl.

⁹ De Bakker en Schelling 1989.

¹⁰ De Bakker en Schelling 1989

¹¹ De Bakker en Schelling 1989

¹² De Bakker en Schelling 1989.

¹³ De Bakker en Schelling 1989.

3.3 Bewoningsgeschiedenis – historisch overzicht

De bestudeerde en beschikbare bronnen hebben het volgende beeld kunnen schetsen over de geschiedenis van Sint Joost en Montfort.

Het plangebied ligt aan de Heerdstraat direct ten oosten van Sint Joost. Deze Heerdstraat vormt een verbindingsweg tussen de kernen van Sint Joost en het noordoostelijk gelegen stadje Montfort.

De eerste vermelding van Sint Joost vinden we in 1294-1295 als sprake is van *De curte Sancti Judoci*. Latere vermeldingen zijn *S. Iost* (16^e eeuw) en *Brachter S. Joost* (1869). De plaats is vernoemd naar de vroegmiddeleeuwse Heilige Judocus.¹⁴ Het dorp ontstond aan de Vulensbeek toen het Caulietenklooster werd gesticht. Het huidige Kloosterhof aan de Caulitenstraat, in de dorpskern, is hiervan een restant.

Montfort is een stadje dat waarschijnlijk in de 13^e eeuw is ontstaan bij het gelijknamige kasteel in een gebied bestaande uit landduinen, woeste gronden en moerassen.¹⁵ De eerste vermelding van Montfort vinden we in het jaar 1258 als *Montem circumfossatum...Miemekar...* De oorspronkelijke naam was *Miemekar*, waarvan de herkomst en betekenis onduidelijk is. Het heeft mogelijk betrekking op *Miemelaar*, waarbij het achtervoegsel 'laar' verwijst naar een open plek in het bos of moerasachtig gebied.¹⁶

Kort na 1267 bouwde Hendrik van Gelre, prins-bisschop van Luik, het kasteel Montfort. Deze ligt ten westen van het stadje. De naam heeft de betekenis van 'sterke burcht'.¹⁷ Het kasteel stond ook bekend als De Grauwert of Den Tomp.¹⁸ Het kasteel vormde het zuidelijke bolwerk van het latere hertogdom Gelre. In de tweede helft van de 18^e eeuw werd het kasteel gesloopt en bleef slechts een ruïne over.¹⁹ Ondanks dat Montfort in het jaar 1263 stadsrechten kreeg, heeft het zich gedurende de eeuwen daarna nooit echt tot een stad ontwikkeld. Het bleef het uiterlijk van een dorp behouden.²⁰ De graven van Gelre hadden gedurende de middeleeuwen hun machtsgebied uitgebreid en kregen steeds meer gebieden in handen van de latere heerlijkheid Montfort. In 1703 kwam het Ambt Montfort in handen van de Verenigde Provinciën als Staats-Opper-Gelre.²¹

Direct aan de Heerdstraat ligt het natuurgebied Marissen. Het noorden van de Heerdstraat bestond voorheen uit een moerasgebied. In 1633 liet graaf Herman Frederik van den Bergh een kanaal graven door dit moerasgebied, een wetering die het gebied ontwaterde. Het kanaal dat door het gebied in noordelijke richting liep, werd de Koningsgraaf genoemd en heet thans de Vlootbeek.²²

Sint Joost raakte gedurende de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd toen de geallieerden in januari 1945 het dorp bevrijdde. Er zijn geen aanwijzingen dat binnen het plangebied oorlogsgerelateerde vernielingen of verwoestingen hebben plaatsgevonden.

3.4 Bewoningsgeschiedenis – archeologische waarden

Op de Archeologische Verwachtings- en Beleidsadvieskaart van de gemeente Echt-Susteren (bijlage 3) ligt het plangebied grotendeels in een zone met een hoge archeologische verwachting voor droge landschappen (oranje zones). Twee centrale delen liggen in een zone met een lage archeologische verwachting voor droge en natte landschappen (gele zones). De lage verwachting bevindt zich in die zones waar ter plaatse van het dalvlakteterras gooreerdgronden en veldpodzolgronden voorkomen. Het uiterste westelijke deel ligt binnen een AMK-terrein: terrein van archeologische waarde.²³

14 Van Berkel en Samplonius 2006, 409.

15 Verhoeven, Ellenkamp en Keijers 2010, II, 47 (RAAP rapport 1953); Renes 1999, 265.

16 Verhoeven, Ellenkamp en Keijers 2010, II, 47 (RAAP rapport 1953).

17 Van Berkel en Samplonius 2006, 302.

18 Hupperetz e.a. 2005, 247-249.

19 Hupperetz e.a. 2005, 249; Renes 1999, 196.

20 Ubachs 2000, 94.

21 Ubachs 2000, 136.

22 Renes 1999, 157.

23 RAAP 2010, kaartbijlage I-1 Archeologische Verwachtings- en Beleidsadvieskaart (RAAP rapport 1951).

Monumentnummer 16.595

Het uiterste westelijke deel van het plangebied ligt in een monument van hoge archeologische waarde. Het betreft de oude dorskern van Sint Joost. Binnen het terrein kunnen bewoningssporen uit de late middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd aanwezig zijn.

Vindplaatsen in de directe omgeving van het plangebied

In de omgeving van het plangebied zijn enkele onderzoeken uitgevoerd. In de directe omgeving zijn een zeer groot aantal vindplaatsen bekend (bijlage 2). In het verleden zijn hier, nabij het Grootbroek, een groot aantal vuurstenen artefacten uit de periode mesolithicum en uit het neolithicum aangetroffen evenals aardewerk uit de periode laat-neolithicum – bronstijd en uit de midden tot late bronstijd. Onder andere vond men afslagen, bijlafslagen, klingen, spitsen en dissels evenals aardewerk dat eveneens tot de neolithische Bandkeramiek kan worden gerekend. Ook vond men veel artefacten uit de Rössencultuur. Het is ondoenlijk om alle vindplaatsen apart te beschrijven, gezien het grote aantal. Bovendien gaat het nagenoeg uitsluitend om vuurstenen artefacten uit de genoemde periode. Enkele vondstlocaties bevinden zich onder vindplaatsnummer 3256779100, 3257678100, 3257718100, 3256413100, 3256324100, 3258917100, 3258625100 en 3257223100 nabij het westelijke en centrale deel van het plangebied en vindplaatsnummers 3257223100, 3256965100, 3256543100, 3257029100, 3128385100, 2879473100 en 3256705100 ter plaatse van het oostelijke deel. Bij het oostelijke deel werd naast mesolithische vuursteenartefacten ook handgevormd aardewerk uit de ijzertijd aangetroffen (vindplaatsnummer 3257078100).

Onderzoeksmeldingen 34.309 en 37.398

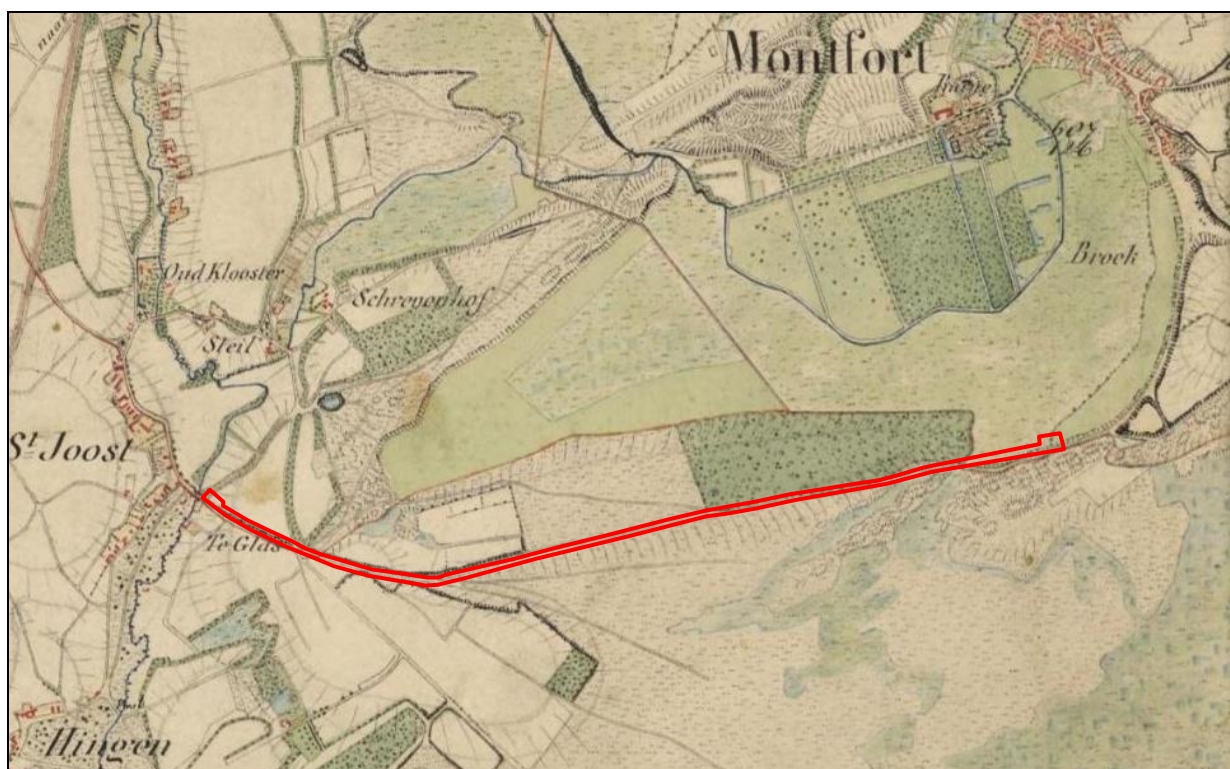
Door RAAP werd in 2009 een bureauonderzoek uitgevoerd voor een tracé dat in het oosten nagenoeg aan het huidige plangebied grenst. Het betreft het hele dal van de Vlootbeek en de Putbeek dat werd heringericht. In datzelfde jaar werd een archeologische begeleiding uitgevoerd. Tijdens deze begeleiding werden een groot aantal zilveren en gouden munten uit de Romeinse periode aangetroffen in het dal van de Vlootbeek, ten noordoosten van Montfort.

3.5 Bewoningsgeschiedenis – historisch materiaal

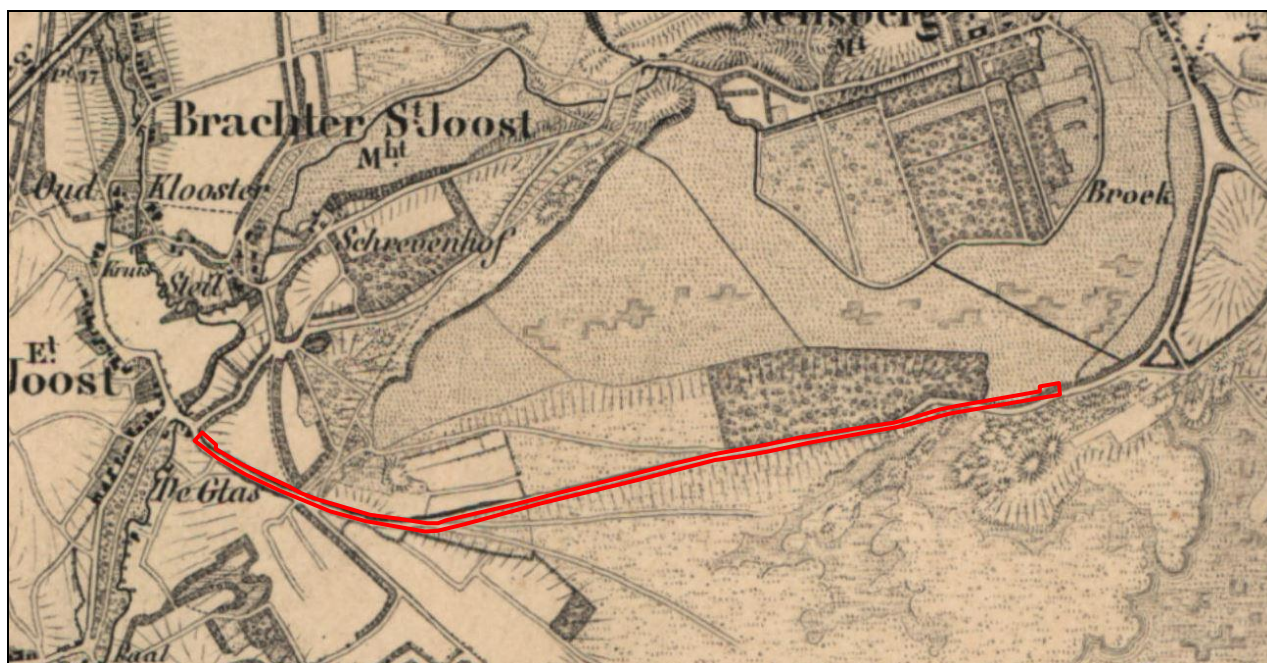
In het kader van het bureauonderzoek is historisch kaartmateriaal bestudeerd. Op de veldminuut uit de periode 1845-1850 (figuur 2) en op de kaart uit 1883 (figuur 3) is te zien dat het plangebied direct ten oosten van de oude bewoningskern van Sint Joost ligt. De dan al bestaande Heerdstraat doorkruist de broekgronden die tussen Sint Joost en het noordoostelijk gelegen Montfort liggen. Deze bestaan uit heidegronden met soms grote vennen. Het westelijke deel van het plangebied ligt binnen de bouwlandvelden die rondom Sint Joost liggen. Hier is ook de Vulensbeek te herkennen. Ten noorden is de gekanaliseerde Vlootbeek te zien. Aan de Heerdstraat is geen bebouwing aanwezig. De bewoning concentreert zich binnen de oude bewoningskernen en de omliggende gehuchten en buurtschappen. De broekgronden zijn grotendeels onontgonnen. Wel is een bosperceel aanwezig ter hoogte van het oostelijke deel van het plangebied. Duidelijk zijn de verhogingen in het landschap als zodanig ingetekend (korte lijntjes). De vormen van de landduinen zijn ook te herkennen op de kaart.

De kaart uit 1922 (figuur 4) laat zien dat grote delen van de heidegronden in gebruik zijn genomen als bosgebied, waarbij perceleringen zijn gemaakt ten zuiden van het plangebied. Met uitzondering van het uiterste westelijke deel van het plangebied zijn aan de Heerdstraat geen gebouwen ingetekend. Het oostelijke deel ligt dan in een ontgonnen zone dat als bouwland in gebruik is.

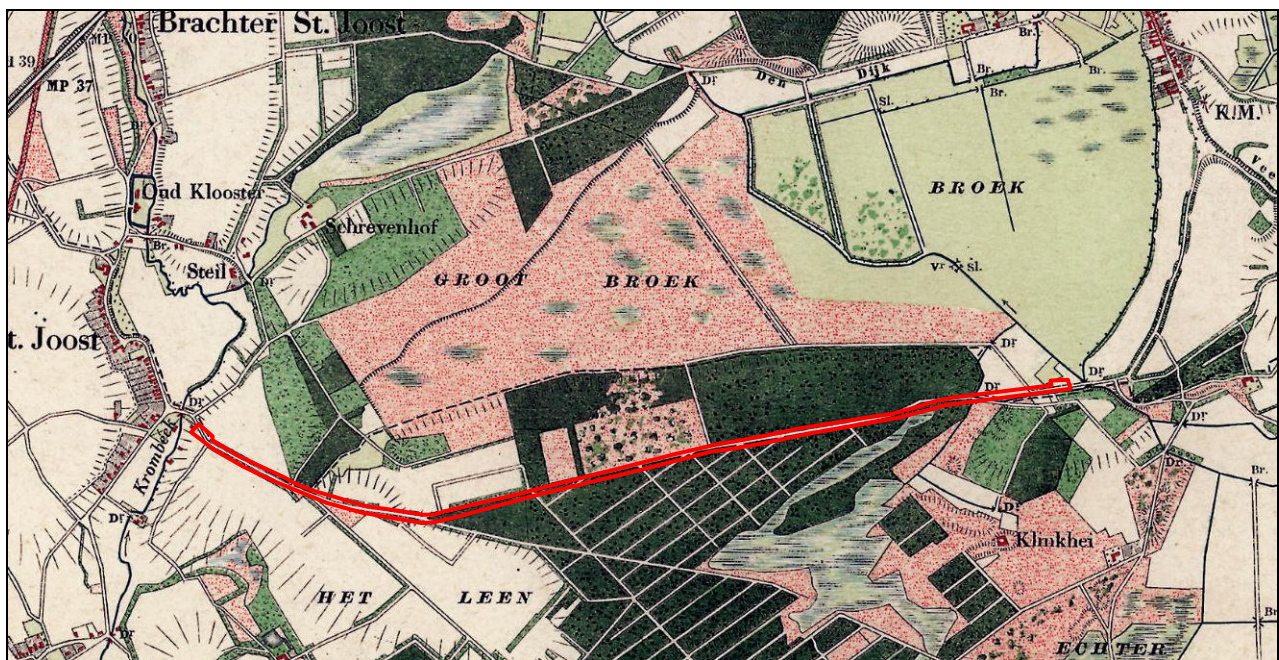
In 1963 (figuur 5) blijken alle heidegronden te zijn ontgonnen, waarbij naast bospercelen ook bouwlandgronden zijn ontstaan. Sporadisch is bebouwing aanwezig in het westelijke deel van de Heerdstraat. Deze straat wordt dan nog de Vlootveestraat genoemd.

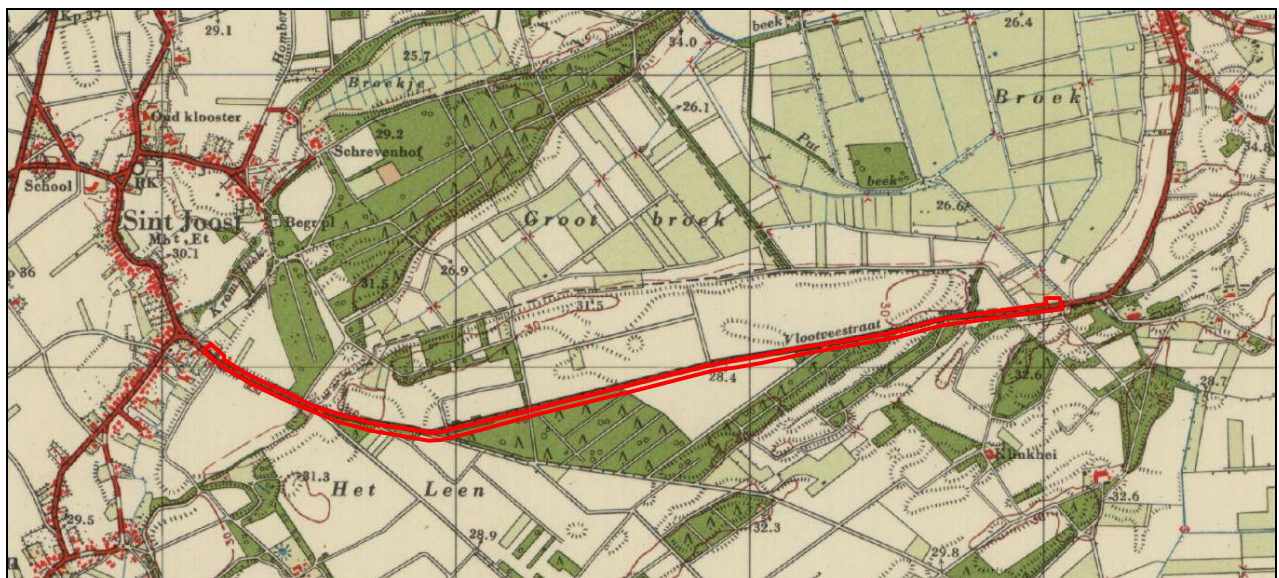
Figuur 2: Het plangebied op de Veldminuut uit de periode 1845-1850, aangegeven met het rode kader (Bron: Wolters Noordhoff Atlasproducties).

Figuur 3: Het plangebied op de Veldminuut uit de periode 1883, aangegeven met het rode kader (Bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 4: Het plangebied op de historische kaart uit 1922, aangegeven met het rode kader (Bron: www.topotijdreis.nl).

Figuur 5: Het plangebied op de historische kaart uit 1963, aangegeven met het rode kader (Bron: www.topotijdreis.nl).

4. VERWACHTINGSMODEL

De jager-verzamelaars uit het laat-paleolithicum en mesolithicum hebben als woon- en verblijfplaats vaak voor de flanken van hoger liggende terreingedeelten in het landschap gekozen. Bij voorkeur bevonden deze zich in de buurt van open water. Water was belangrijk voor drinkwater en nabij water heerste ook een grotere biodiversiteit, wat de jacht en het verzamelen van plantaardig voedsel vergemakkelijkte.

Het plangebied ligt binnen een zone waar grotendeels vlakke en golvende dalvlakteterrassen voorkomen, al dan niet bedekt met dekzand. Het westelijke deel ligt op een dekzandrug die wordt geflankeerd door het dal van de Vulensbeek en het hele oostelijke deel ligt binnen een zone van landduinen. Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) zijn met name de dekzandrug en de landduinen als hooggelegen zones duidelijk te herkennen. De golvende dalvlakteterrassen liggen eveneens hoger in het landschap. De landduinen hebben haar huidige vorm gekregen gedurende het Boreaal (mesolithicum). De jager-verzamelaars zullen de voorkeur hebben gegeven aan de flanken van hoger gelegen zones en in de nabijheid van water en ter plaatse van de randen nabij de laagten. Uit het grote aantal vuursteenvindplaatsen uit het mesolithicum als het neolithicum blijkt dat voornamelijk de flanken van de duinen, de dekzandruggen en de golvende dalvlakteterrassen direct bij de dalen aantrekkelijke vestigingslocaties waren. Daarom geldt voor het hele plangebied een middelhoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum en een hoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen en nederzettingenresten uit het mesolithicum en het vroeg-neolithicum. Resten uit de periode laat-paleolithicum tot en met het vroeg-neolithicum worden vanaf het maaiveld verwacht, eventueel onder een eerdlaag tot in de C-horizont. Resten kunnen bestaan uit bewoningssporen, vuurstenen artefacten, haardkuilen of resten van tijdelijke kampementen.

Vanaf het neolithicum ontstaan de eerste landbouwculturen die gekenmerkt worden door sedentaire samenlevingen. Geleidelijk stapte de mens over naar landbouw en veeteelt. De nederzettingen werden gekenmerkt door permanente woningen die soms diep in de grond gefundeerd waren. Voor de watervoorziening werden waterputten gegraven. Vanaf het neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen heeft men nog steeds een voorkeur voor hoger en droger gelegen gebieden.

De grotendeels hoge ligging van het plangebied is in beginsel een aantrekkelijke vestigingslocatie, al zullen landbouwers vanwege de droge omstandigheden van de duinen eerder voor locaties hebben gekozen met betere, waterdoorlatende bodemomstandigheden. In de directe omgeving zijn enkele vindplaatsen bekend uit het midden- en laat-neolithicum, bronstijd en ijzertijd. Ook zijn vindplaatsen uit de Romeinse periode bekend aan de Vlootbeek. Om deze redenen geldt voor het plangebied een middelhoge verwachting voor nederzettingenresten uit de periode midden-neolithicum tot en met de Romeinse periode. Resten worden vanaf het maaiveld verwacht, in de eventueel aanwezige eerdlaag tot in de C-horizont en kunnen bestaan uit een cultuurlaag, paalkuilen/-gaten, afvalkuilen, fragmenten aardewerk, natuursteen of gebruiksvoorwerpen/vaatwerk.

Het plangebied ligt aan de Heerdstraat. Deze straat vormt een verbindingsweg tussen de van oorsprong laatmiddeleeuwse kernen van Sint Joost en het noordoostelijk gelegen stadje Montfort en liep door een moerassige zone. Uit historische kaarten blijkt dan ook dat het plangebied de broekgronden doorkruist, bestaande uit heidegronden met vennen. Het westelijke deel van het plangebied ligt binnen de bouwlandvelden gelegen rondom Sint Joost. Met uitzondering van dit deel is geen oude bebouwing aanwezig aan de Heerdstraat. De broekgronden worden vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw in ontginning gebracht. Veel percelen worden beplant met bos. Vanaf omstreeks 1950 worden grote delen ook als bouwland in gebruik genomen. Sporadisch is bebouwing aanwezig in het westelijke deel van de Heerdstraat. Op basis van deze gegevens geldt voor het plangebied een lage verwachting voor de periode vroege middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd. Eventueel aanwezige resten worden verwacht vanaf het maaiveld.

Periode	Verwachting	Verwachte kenmerken vindplaats	Diepeteligging sporen
Laat-paleolithicum	Middelhoog	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen, vuursteen artefacten, haardkuilen	Vanaf het maaiveld, onder de mogelijk aanwezige eerdlaag tot in de C-horizont
Mesolithicum – vroeg-neolithicum	Hoog	Bewoningssporen, tijdelijke kampementen, vuursteen artefacten, Haardkuilen, aardewerk, gebruiksvoorwerpen	Vanaf het maaiveld, onder de mogelijk aanwezige eerdlaag tot in de C-horizont
Midden-neolithicum – Romeinse tijd	Middelhoog	Nederzettingsresten, cultuurlaag, , vuursteen, aardewerk, natuursteen, gebruiksvoorwerpen	Vanaf het maaiveld, onder de mogelijk aanwezige eerdlaag tot in de C-horizont
Vroege middeleeuwen – nieuwe tijd	Laag	Sporen van agrarische activiteiten, losse fragmenten aardewerk, gebruiksvoorwerpen,	Vanaf het maaiveld

Tabel 1: Archeologische verwachting per periode.

Bodemverstoring

Er zijn geen gegevens bekend dat binnen het plangebied bodemverstoringende activiteiten hebben plaatsgevonden. Mogelijk heeft de aanleg van de geasfalteerde Heerdstraat en de aanleg van nutsvoorzieningen voor enige verstoring van het plangebied gezorgd.

5. AANBEVELINGEN

Uit het gespecificeerde archeologische verwachtingsmodel blijkt dat voor het plangebied een middelhoge verwachting geldt voor vuursteenvindplaatsen uit het laat-paleolithicum, een hoge verwachting voor vuursteenvindplaatsen uit het mesolithicum – vroeg-neolithicum en een middelhoge verwachting voor nederzettingsresten uit het midden-neolithicum tot en met de Romeinse periode. Er geldt een lage verwachting voor nederzettingsresten uit vroege middeleeuwen tot en met de nieuwe tijd.

Op basis van de middelhoge en hoge verwachting voor het hele plangebied wordt geadviseerd om het verwachtingsmodel te toetsen middels een inventariserend veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek.

Het doel van een verkennend booronderzoek is om de bodemopbouw in kaart te brengen en daarmee het verwachtingsmodel uit het bureauonderzoek te toetsen. Hierbij zal worden nagegaan of en in hoeverre het bodemprofiel nog intact is en of op grotere diepte nog archeologische niveaus aanwezig zouden kunnen zijn.

Het uitgevoerde onderzoek is verricht conform de gestelde eisen en gebruikelijke methoden. De resultaten van dit onderzoek dienen getoetst te worden door het bevoegd gezag (gemeente Echt-Susteren), dat op basis van het uitgebrachte advies een besluit zal nemen. Wij willen de opdrachtgever erop wijzen dat dit selectieadvies nog niet betekent dat al bodemverstorende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen.

LITERATUURLIJST

Auwerda, F./ P. Grimm, 2008: *Verliesregister 1939-1945, Alle militaire vliegtuigverliezen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog*, Den Haag.

Bakker, de, H., 1966: De subgroepen van het systeem van bodemclassificatie voor Nederland, in *Boor en spade: verspreide bijdragen tot de kennis van de bodem van Nederland*, Wageningen.

Bakker de, H en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland, de hogere niveaus*. Staring Centrum, Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 1997 (herdruk 2008): *Landschappelijk Nederland. Fysische geografie van Nederland*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 1996 (herdruk 2008): *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en Geomorfologie*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Berkel, G. van, en K. Samplonius, 2006: *Nederlandse plaatsnamen. Herkomst en Historie*, Utrecht (Prisma).

Cate, ten, J. A. M./ A. F. van Holst/ H. Kleijer/ J. Stolp, 1995: *Handleiding bodemgeografisch onderzoek, richtlijnen en voorschriften. Deel A: Bodem*, Wageningen, DLO-Staring Centrum. Technisch Document 19A.

Hupperetz, W., R. Rommes en B. Olde Meierink, 2005: *Kastelen in Limburg. Burchten en landhuizen (1000-1800)*, Zwolle.

Mulder, de, E.J.F./ M.C. Geluk/ I. Ritsema/ W.E. Westerhoff/ T.E. Wong, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Utrecht.

Renes, J., 1999: *Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg*, Leeuwarden (Maaslandse Monografieën 9).

SIKB, 2006: *Leidraad inventariserend veldonderzoek, Deel: karterend booronderzoek*, Gouda.

Ubachs, P.J.H., *Handboek voor de geschiedenis van Limburg*, Hilversum (Maaslandse Monografieën 63).

Verhoeven, M., G.R. Ellenkamp en D.M.G. Keijers, 2010: *Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Echt-Susteren*, Deelrapport II: Landschap en archeologie, Weesp (RAAP rapport 1951).

Zonneveld, J.I.S., 1981: *Vormen in het landschap, hoofdlijnen van de geomorfologie*, Utrecht.

Digitale bronnen:

www.archis.cultureelerfgoed.nl
www.arcgis.com
www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl
www.dinoloket.nl
www.topotijdreis.nl

Archeologische kaarten en databestanden:

Alterra 2009: *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 60 Oost*, Wageningen.

Archeologische Monumenten Kaart (AMK), Rijksdienst voor Cultureel erfgoed (RCE), Amersfoort, 2007.

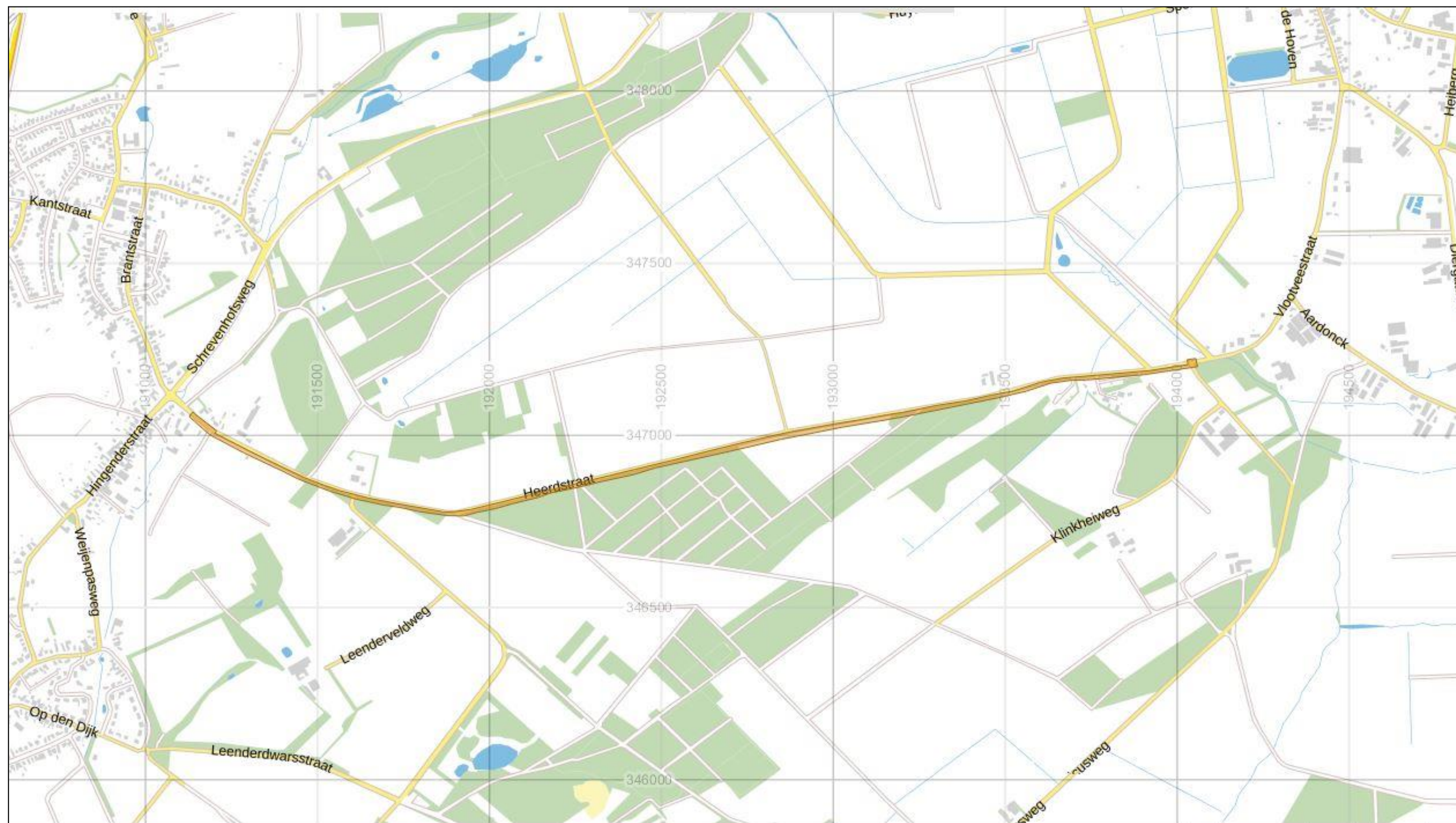
Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, 2e generatie, IKAW, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), Amersfoort, 2000.

RAAP, 2010: *kaartbijlage I-1 Archeologische Verwachtings- en Beleidsadvieskaart*, Weesp (RAAP rapport 1951).

Wolters Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland; 4. Zuid-Nederland 1838–1857, schaal 1:50.000*, Groningen.

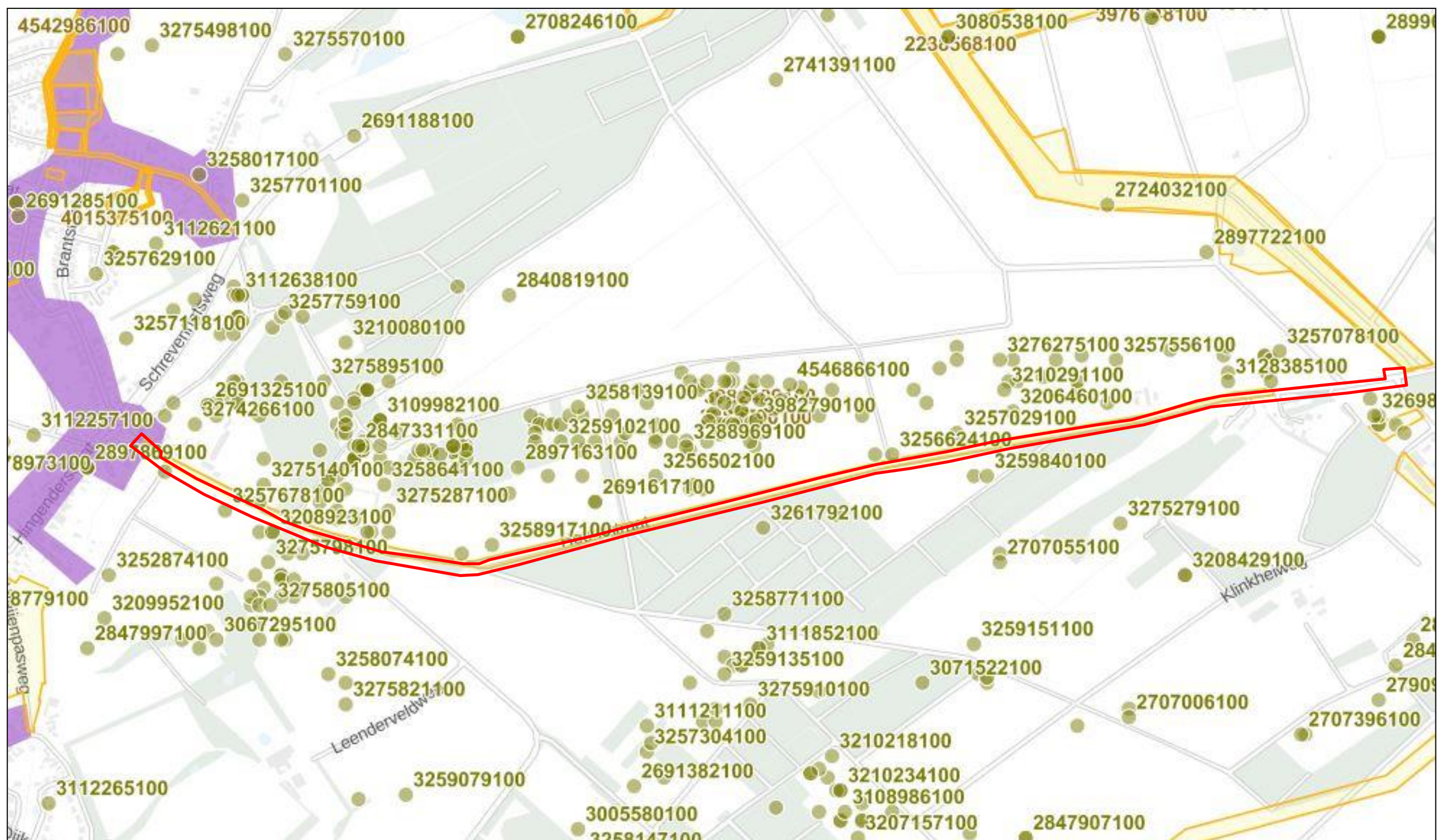
BIJLAGE 1

Topografische overzichtskaart

BIJLAGE 2

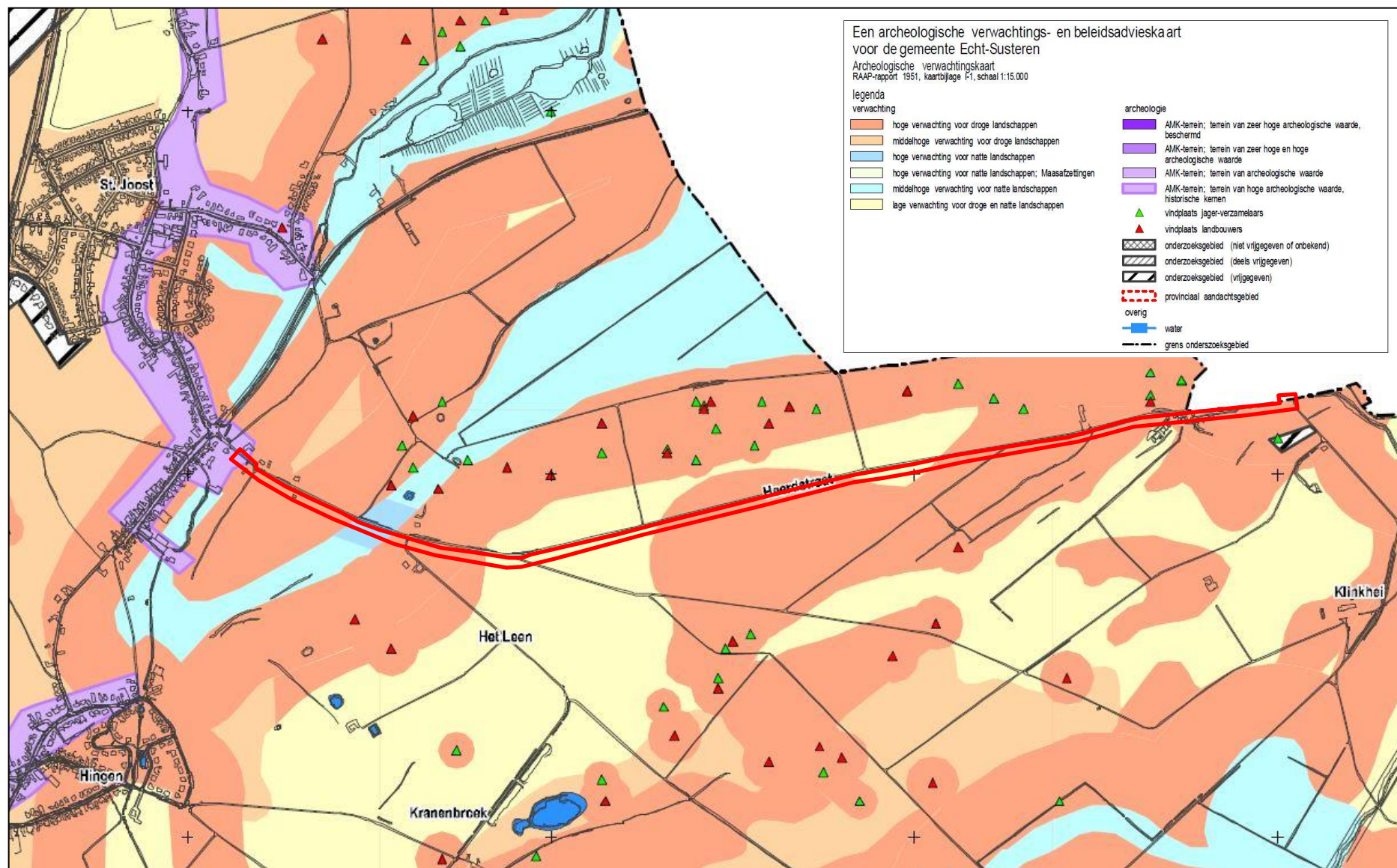
Overzicht aanwezige waarnemingen, onderzoeken en monumenten
(AMK)

- Archeologische vondstlocaties
- Archeologische vondstlocatie (schaal 1:500 - 1:150.000)
- Archeologische vondstlocatie (schaal 1:150.000 - 1:1.000.000)
- Archeologische onderzoeksgebieden
- Archeologisch onderzoeksgebied (vlak)
- ▨ Archeologisch onderzoeksgebied (lijn)
- Archeologische monumenten (AMK) 2014
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd

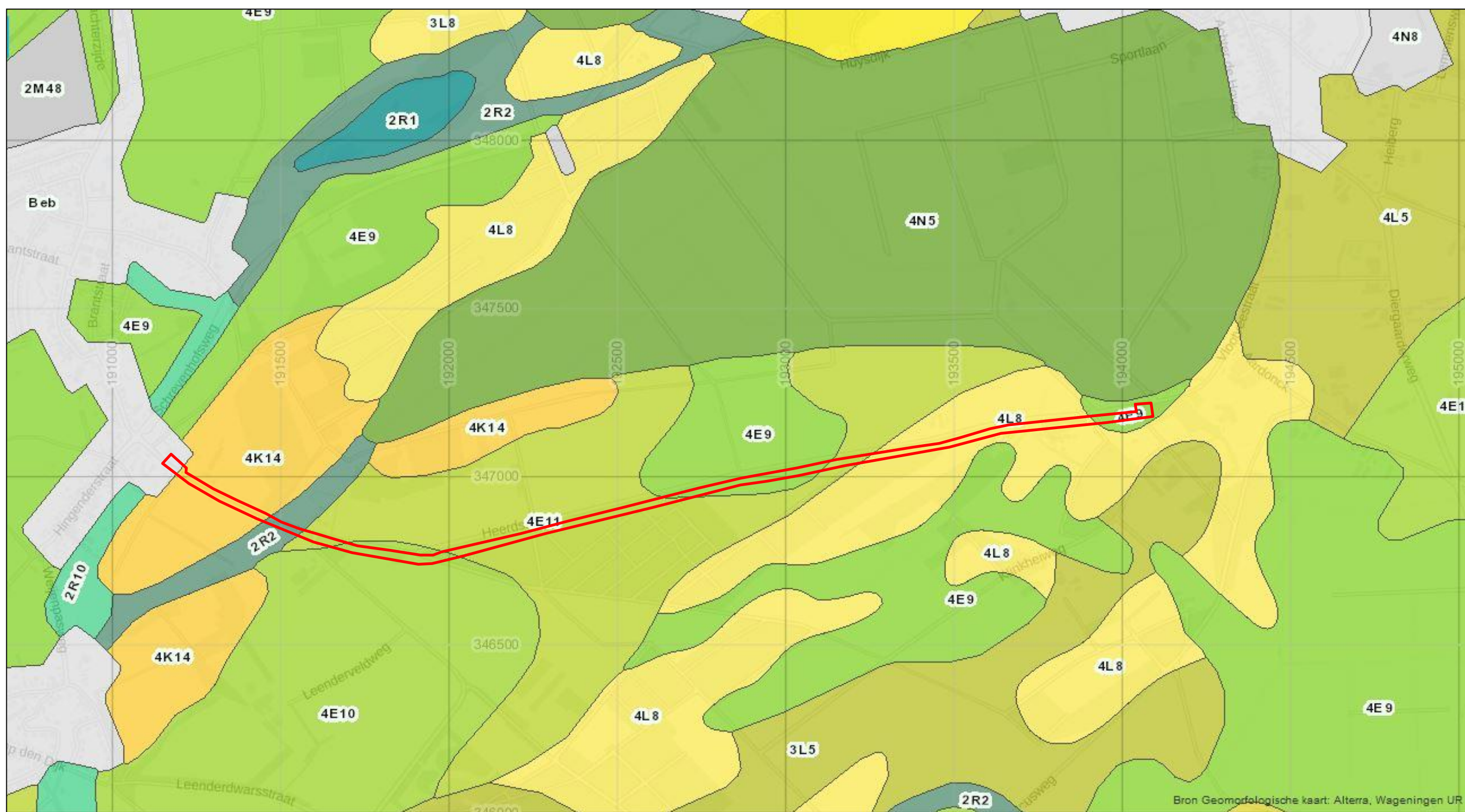
BIJLAGE 3

Overzicht gemeentelijke archeologische beleidskaart

BIJLAGE 4

Overzicht geomorfologische kaart

BIJLAGE 5

Overzicht bodemkaart

BIJLAGE 6

Overzicht AHN

